

HUMANITIES INSTITUTE

Bülent M. Çelik, MA

Gönderilmemiş Mektuplar (1935)

GADEL KUTUY (1903 – 1945)

GENEL BAKIŞ

Yazar Gadel Kutuy 28 Kasım 1903 yılında Rus İmparatorluğu'nun Saratov eyaletinde dünyaya gelmiştir. Yazar, şair, dramaturg, gazeteci ve asker olan Kutuy, subay olarak Kızıl Ordu'da hayatını kaybettiği 1945 yılına kadar görev yapmıştır. 1920'li yıllar Kutuy'un edebiyat ile tanıştığı ilk yıllar olmuştur. İlk şiirleri *Bizim Yolumuz* adlı dergide yayımlanan Kutuy'un edebî üslubu onu Tatar şairler arasında öne çıkarmıştır. Vladimir Mayakovsky'den önemli ölçüde etkilenen Kutuy fütürizm çerçevesinde şiirler kaleme almış ve *Yirminci Zirhli Araç*, *Ekim*, *İşçi Şair*, *Demirçiçekler* gibi şiirlerinin imgelerinde devrimci-romantizm ve toplumsal konuları yansıtmıştır. 1930'lu yıllar onun için edebiyat alanında bambaşka bir boyut kazanmıştır. *Sultan'ın Bir Günü*, *Cevap* gibi düzyazı eserlerinin yanında *Gönderilmemiş Mektuplar* adlı ünlü povestini bu yıllarda yayımlamıştır. *Gönderilmemiş Mektuplar* Tatar toplumu tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmış ve eser 2017 yılında filme uyarlanarak sinemadaki yerini almıştır. 1940'lı yıllar Kutuy için muharebe meydanlarında geçmiştir. Kızıl Ordu'ya gönüllü olarak katılan bu güçlü kalem artık eline tüfek almıştır ancak edebî eserler üretmeyi de ihmâl etmemiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında *Biz Stalingradçılar*, *Şimşek*, *Hançer* ve *Hasret* gibi düzyazı eserlerini cephede görev yaparken yayımlamıştır. Kutuy'un Tatar toplumunda önemli bir yere sahip olan bir diğer eseri ise 1944 yılında *Sovyet Edebiyatı* dergisinde yayımlanan romanı *Rüstem'in Maceraları* olmuştur. 1944 yılında yayımlandıktan sonra birçok kez baskısı yapılan *Rüstem'in Maceraları* en son 2019 yılında Tataristan Kitap Neşriyatı tarafından yayımlanmıştır. Sosyalist gerçekçilik akımı ve fütürizmin güçlü temsilcilerinden olan Kutuy kısa yaşamında kalemiyle büyük yankı uyandırmayı başarmıştır. Kızıl Ordu'nun bir subayı olarak görev yaptığı 1945 yılında Polonya'nın Zgierz bölgesinde hayatını kaybetmiştir.

Eser 1930'lu yıllar Sovyetler Birliği'nde Stalin iktidarının sansür politikalarını uyguladığı yıllar olmuştur. Bu yıllarda birçok Tatar yazarı gibi Gadel Kutuy'a da sansür uygulanmış ve eserleri yayımlanmamıştır. Ancak yazarın *Gönderilmemiş Mektuplar* eseri, 1935 yılında sansüre takılmayarak politikacılar tarafından yayımlanmasına izin verilmiştir. *Gönderilmemiş Mektuplar* yayımlandığı yıl okurlar arasında büyük bir ses getirmiştir. Eser kısa sürede Rusça başta olmak üzere birçok dile tercüme edilerek yayımlanmıştır. Sadece dönemiyle sınırlı kalmayan *Gönderilmemiş Mektuplar* Tatarlar için klasik bir eser hâline gelerek birçok baskısı yapılmış ve 2017 yılında filme uyarlanarak Tatar sinema tarihine de adını altın harflerle yazdırmıştır. Eser son olarak 2023 yılında Tataristan Kitap Neşriyatı tarafından povest olarak yayımlanmıştır. *Gönderilmemiş Mektuplar* 2013 yılında Türkçeye de tercüme edilerek yayımlanmıştır. Eser, Tataristan'ın bir köyünde dünyaya gelen yoksulluk içinde büyüyen ve çocuk yaşta yetim kalan Galiye adında çalışkan bir Tatar kızının Sovyetler Birliği'ndeki eğitimde fırsat eşitliği sayesinde Tıp Fakültesine girmesini, öğrencilik yıllarında tanıştığı ilk aşkı İskender ile evlenmesini, zamanla bu evliliğin sona ermesini ve doktor olduktan sonra iki çocuğuna hem annelik hem babalık yaparak hayat mücadelesini sürdürmesini konu alır. Galiye'nin başından geçen olaylar eski eşi İskender'e yazdığı dört mektup aracılığıyla tasvir edilir. İdealist bir doktor olan Galiye gerçek aşkı bulduğunu sandığı eski eşi İskender'e hayatındaki dönüm noktalarını, duygu ve düşüncelerini bu mektuplar aracılığıyla aktarır ancak zamanla İskender'in bu mektuplara layık olmadığını düşünerek mektupların hiçbirini göndermez. Galiye'nin mektuplarıyla ördüğü dünyası Edres köyüne gelen Veli Safiullin sayesinde yeniden hayat bulur. Gadel Kutuy'un 1935 yılında kaleme alınan *Gönderilmemiş Mektuplar* eseri, Sovyetler Birliği'nin sunduğu imkânlarla geleceğe umutla bakan, vatansever bekâr bir anne olarak hayatını kendi gücüyle toplumun geleneksel baskılarına rağmen Sovyetlerin özgürlükçü kadın haklarıyla sürdüren Galiye'nin güçlü ve bağımsız duruşunu etkileyici bir biçimde yansıtır.

ÖZET

Galiye Safiullin sekiz yaşında yetim kaldıktan sonra akrabalarının hizmetine gönderilen yetim bir kızdır. Çocukları zor koşullarda geçen Galiye Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla Kazan'a okumaya gelir. Galiye Kazan Üniversitesinde öğrenim gördüğü sırada tiyatro oyuncusu İskender'e gönlünü kaptırarak onunla evlenir. Ancak Galiye'nin hayatı evlilikten sonra altüst olmaya başlar. İskender'in ona karşı olan tavırları değişmeye başlar. Galiye mutsuz evliliğiyle tıp fakültesini aynı anda idare etmek zorunda kalır. Galiye ikinci çocuğunu da dünyaya getirdikten sonra İskender tarafından terk edilir. Aynı yıl tıp fakültesinden mezun olan Galiye için iki çocuğuyla yerleştiği Edres köyünde yeni bir hayat başlar. Galiye bekâr bir anne olarak yerleştiği köyde zamanla başarılı ve saygıdeğer bir doktora dönüşür. Edres köyünde görev yaptığı yıllarda sık sık İskender'e hayatı ile ilgili mektuplar yazmaya başlayan Galiye'nin hayatı eski bir arkadaşının Edres köyüne gelmesiyle değişir. Galiye, İskender için yazdığı dört mektubu göndermekten vazgeçer ve mektupları Veli Safiullin'e verir.

OLAY ÖRGÜSÜ

Kazan Çocuk yaşta yetim kalan Galiye yaşadığı zorlukların ardından 1923 yılında Kazan'a gelir. Kazan'a yerleşen Galiye Rabfak'ta (Rabfak, Sovyetler Birliği'nde Sovyet işçilerini ve köylülerini yüksek öğrenim kurumlarına girmeye hazırlayan bir tür eğitim kurumudur.) eğitim görmeye başlar. Sovyetler Birliği gibi Galiye da o yıllarda henüz gençliğinin baharında gencecik bir Tatar'dır. Yüzyıllık bir tarihi olan Kazan Üniversitesinin koridorlarında Rus İmparatorluğu döneminde üç beş Tatar öğrenci eğitim görebilirken artık Tatar öğrencilerin sayısı bine dayanmıştır. Bu bilinçle eğitimine devam eden Galiye Tolstoy, Gorki, Lenin gibi büyük şahısların eğitim gördüğü Kazan Üniversitesinin koridorlarında gezinir. Bir süre sonra öğrencilerin tiyatro provaları başlar. Galiye bu tiyatro provalarına arkadaşlarıyla izleyici olarak gider. İlk provada yakışıklı sahne aktörü İskender'e görür görmez âşık olur. İskender'in performansı ve yakışıklılığı Galiye ve arkadaşları arasında konuşulmaya başlanır. Kızlar artık harçlıklarından artırdıkları paralarla biletler alıp İskender için tiyatroya gitmeye başlarlar.

İlk Aşk Gençliğinin verdiği enerjiyle gönlünü İskender'e kaptıran Galiye sahnede seslendirmek üzere bir şiir yazmaya başlar. Gücünü İskender'in aşkından alan Galiye artık hayata bambaşka bir gözle bakmaktadır. Galiye, "Hayat" adındaki şiirini İskender'e olan güçlü duygularının yanında özgürlük, güzellik, doğa ve aşk temalarıyla harmanlayarak bir provada seslendirir. Galiye'nin sahne performansı tüm salon tarafından büyük bir beğeni toplar. İzleyiciler arasında yer alan İskender performanstan sonra kulise giderek Galiye'ye övgü dolu sözlerle yaklaşır. İskender, Galiye'nin muazzam bir yetenek olduğunu vurgulayarak onun aktris olması gerektiğini ifade eder ve tiyatrodan ayrılırken ona eşlik etme teklifinde bulunur. İskender'in ilgisiyle aşk sarhoşluğu yaşayan Galiye, masalsi bir düşe kapılmışçasına teklifi kabul eder. Tiyatro salonundan usulca ancak havalı bir tavırla ayrılan Galiye'nin ardında yalnızca yakın arkadaşlarının bakışları değil, Veli Safiullin'in de suskun ve düşünceli bakışları kalır. İskender'in Galiye'ye yurduna kadar eşlik ettiği o gece, Galiye en içten ve derin duygularıyla İskender'e bağlanır. Galiye, İskender'in ilgi dolu sözleri ve ilk öpücüğüyle sonsuz bir aşka yelken açtığını düşünür.

Flört Dönemi O gece İskender'den ayrılıp yurda dönen Galiye'nin etekleri zil çalmaktadır. Ertesi gün tatil olduğu için bütün gün ilk aşkının heyecanını arkadaşı Fatima ile paylaşarak geçirir. Fatima'nın Galiye'ye İskender'in aslında onun şarkısına âşık olabileceğini söylemiş olmasına rağmen aşk sarhoşluğundaki Galiye arkadaşına aldırılmaz. Ertesi gün İskender'i görme arzusuyla yanıp tutuşan Galiye İskender'in kaldığı yurdun yakınlarında dolaşmaya çıkar. Çok geçmeden bir kız ve erkek iki kişinin birbirleriyle olan samimi sohbetine tanık olur. Bu erkek İskender'dir. Hayal kırıklığına uğrayan Galiye, İskender ile ikinci buluşmalarında İskender'in konuştuğu kızın kim olduğunu sorar. İskender yakınlarda oturan bir arkadaşı olduğunu söyleyerek geçiştirdikten sonra Galiye'ye âşık olduğunu itiraf edip onunla mutlu bir hayat sürmek istediğini söyler. Galiye artık günlerini İskender ile geçirmeye başlar. Tiyatroda kuliste İskender'i bekler, İskender'e sahne provalarında yardımcı olur, İskender'in yanında daha kültürlü gözükme için sık sık edebî eserler okumaya başlar.

Evlilik Rabfak'tan mezun olan Galiye İskender ile evlenerek ona taşınır. Galiye Rabfak'tan mezun olur olmaz Kazan Üniversitesi Tıp Fakültesine girer. Ancak İskender, Galiye'nin bu kararından memnun olmaz. İskender, Galiye'nin aktris olmasını yahut ev kadını olarak kendine arkadaş olmasını ister. İskender'in bu tavırları Galiye'yi yıldırmaz, Galiye hem tıp fakültesinde eğitim görür hem de eşiyile iyi geçinmeye çalışır. Tutkulu bir ilişkinin ardından evlenen Galiye evlendikten sonra eşiyile vakit geçirememeye başlar. Bir yandan tıp fakültesinde eğitim alırken diğer yandan İskender'in isteklerine yetişmeye çalışır. Bir süre sonra aynı evde yaşayan eşler kariyerleri nedeniyle birbirlerini göremez

olurlar. Galiye eşinin baskıcı tavırları ve iletişimsizliği nedeniyle çareyi evlilik günlüğü adında bir defter hazırlamakta bulur. Galiye'nin amacı aile içindeki geçimsizlikleri eşlerin bu deftere yazarak sorunlara çözüm bulmalarındır. Ancak İskender onun bu davranışını da küçümser. Evlilikleri çalkantılı bir şekilde ilerleyen çift bir gün çocuk beklediklerini öğrenirler. İskender kariyeri ve genç olması nedeniyle Galiye'den kürtaj yaptırmasını ister fakat Galiye zor şartlar altında da olsa çocuğunu ideal bir Sovyet insanı olarak yetiştirmek için dünyaya getirir.

Kadriye Sıkıntılı günlerin ardından Galiye'nin bir kızı olur. Baba olmasına rağmen İskender'in Galiye'ye olan davranışları değişmez. Yenidoğan bir bebeğin tüm ihtiyaçlarıyla Galiye ilgilenmek zorunda kalır. Dahası İskender kızına Dezdemona, Rozaliya, Ofeliya gibi adlar vermek ister ancak Galiye kızının kıymetli olduğu gerekçesiyle çocuğunun adını Kadriye koyar. Bunu duyan İskender çocuğunun adıyla alay etmeye başlar. İskender'in davranışları artık tamamen değişmeye başlamıştır. İskender sürekli Galiye'ye "Tatarlar sevmeyi ne bilir!" gibi iğneleyici sözler söylemeye, çocuğunun bakımı için bütçe ayırırken burun kıvrımaya başlar. İskender'in bu sorumsuz ve bağınaz davranışları Galiye'nin daha zor bir hayat sürmesine yol açar. Galiye artık ilk aşkını tanıyamamaya başlamıştır. İskender günlerini tiyatrodan geçiren provaların ardından eve geç gelen ailesinden habersiz biri hâline gelmiştir. Galiye ise bir yandan ilk göz ağrısı Kadriye'yi büyütürken diğer yandan tıp fakültesinde eğitimine devam etmeye çalışır. Galiye yaşadığı sıkıntılar içerisinde Ekim Devrimi'nde önemli figürler hâline gelen şahsiyetlerin hayatını okumaya başlar. Çocuğunu da bu ideolojiyle yetiştirmeyi amaçlayan Galiye, Kadriye'nin geleceği için günlük tutmaya başlar.

Boşanma Bir süre sonra Galiye'nin Rafael adında bir erkek çocuğu daha olur. Galiye doğumdan sonra hastaneden eve döndüğünde İskender'in "Galiye sen bir sanatçının karısı olmak yerine çocuk bakıcısı olmalıydın" gibi küçük düşürücü sözlerine maruz kalır. İskender o gece çocukları için kariyerini feda etmeyeceğini söyleyerek Galiye'yi terk eder. Tıp fakültesinde öğrenim gören Galiye ile iki çocuğu için hayat artık daha zor bir hâl almaya başlamıştır. Galiye bir çocuğunu kreşe diğerini anaokuluna bırakıp üniversitedeki derslerine koşturur. Maddi sıkıntılarla da yüzleşmeye başlayan Galiye İskender'in tiyatrodan ayrıldığını öğrenir. Artık İskender'den nafaka da alamayan Galiye'ye üniversite rektörü Davutov ile parti sekreteri Nikolayev destek olur. Onların vasıtasıyla Galiye'ye 150 rublelik burs yardımı sağlanır. Galiye'nin Rabfak'ta okuduğu zamanlarda okuma-yazma için özel dersler verdiği aile dostu hâline gelen Galiakbar Amca ve eşi de bu süreçte Galiye'nin yanında olurlar. Bu zor zamanların ardından tıp fakültesinden mezun olan Galiye, Kazan'dan ayrılarak Edres adında bir köye doktor olarak çalışmaya gider.

Edres Köyü İki çocuğuyla Edres köyüne yerleşen Galiye'nin hayatında yeni bir dönem başlar. Galiye doktor olarak geldiği köyde birçok sıkıntıyla karşılaşır. Galiye'nin polikliniği harap bir hâlde, muayenesi bakımsız ve eczanesi stoksuzdur. Çalışan personeller işlerini iyi yapmayan mesaiye geç gelip erken gelen kişilerdir. Böyle bir iş ortamına ayak basan Galiye'ye ev için de poliklinikte harap bir oda verilir. İki çocuğuna hem annelik hem babalık yapmak zorunda kalan Galiye ilk başlarda buradan ayrılmak ister ancak onun gayreti ve güçlü duruşu hayatla mücadelesinden ödün vermez. Bu kısıtlı imkânlarla Galiye zamanla Edres ve çevre köylerde muayene ettiği hastalar nedeniyle halk arasında iyi tanınan saygıdeğer bir doktor hâline gelir. Polikliniğin ve kaldığı odanın tadilatını kendisi yapan Galiye diğer eksikler için köy idari yöneticisi Galiullin'e başvurur ancak Galiullin liyakatsiz biri olduğu için Galiye'yi kabaca tersler. Bunun üzerine Galiye, Edres köyü kaymakamı Safa Korbanov'a durumu arz eder. Galiye'nin kararlılığını gören Korbanov ona daha iyi bir ev tahsis eder ve polikliniğin eksiklerini giderme talimatını verir. Galiye tüm bu sıkıntılar arasında çocuklarını da ihmal etmez ve onlara babalarının bir gün geleceği hakkında yalanlar söylemeye başlar.

Veli Safiullin Edres köyünde karşılaştığı zorlukların üstesinden gelen Galiye'nin hayatı yeni güzel bir evde rayına oturmaktadır ancak Kadriye ve Rafael annelerine sürekli babalarının ne zaman geleceği hakkında sorular sormaktadır. Çocuklarını babaları hakkında sürekli geçiştirmek zorunda kalan Galiye çözümü bir gün eski fotoğraflarına bakarken bulur. Fotoğraflar arasında Rapfak'taki günlerinden Veli Safiullin'in fotoğrafları da bulunmaktadır. Galiye okul yıllarında kendisine ilgisi olan Veli'nin soyadının da kendi soyadıyla aynı olduğunu hatırlar. Veli Safiullin'in fotoğraflarını İskender'in fotoğraflarıyla yer değiştirerek evinin duvarlarına asar ve çocuklarına babaları olarak tanıtır. Galiye bir süre sonra çocuklarının babalarına yazdığı mektuplara da Veli Safiullin'in adına cevap yazmaya başlar. Galiye'nin hayali kocasını artık yalnızca çocuklar değil tüm köy halkı da tanımaktadır. Ancak Galiye'nin Veli Safiullin'in nerede ve ne iş yaptığı hakkında hiçbir fikri yoktur.

Veli Safiullin'in Köye Gelişi Galiye içine düştüğü bu zor durumun farkındadır ancak Veli Safiullin'in Edres köyüne gelme ihtimalini çok düşük görmektedir. Bir gün Galiye poliklinikte hastalarını muayene ederken yakınlardaki bir tatil köyünün hekimi onu ziyarete gelir. Hekim, Galiye'ye eşinin kendilerinin tatil köyünde konakladığından bahseder. Romantizm etkisiyle yarattığı hayali kocasının Edres'te olduğunu duyan Galiye, gerçekler ortaya çıkınca neler olacağını düşündüğü sırada polikliniğe Veli Safiullin gelir. Veli'yi karşısında gören Galiye şaşkın bir şekilde onu içeriye davet eder. Veli Safiullin tatil köyünde olanları Galiye'ye anlatır. Veli tatil köyünde karşılaştığı hekime gerçekleri söylemez ancak Galiye'ye neden kendisini kocası olarak tanıttığını sorar. Galiye bu soruya yanıt veremez ve Veli'den Edres'te bulunduğu sürede çocuklarının babasıymış gibi davranmasını rica eder. Galiye'ye olan ilgisi azalmayan Veli Safiullin duruma razı olur. Veli ile Galiye gerçek birer karı koca gibi on beş gün geçirirler. Çocuklar Veli'yi gerçek babaları gibi benimserler. Veli Safiullin de onları kendi çocukları gibi benimser. On beş günün sonunda Edres'ten ayrılma günü gelen Veli son kez Galiye ile konuşmak için polikliniğe gider. Galiye'ye neden kendisini kocası olarak tanıttığını sorar. Galiye yanıt vermez ancak tüm hayatını İskender'e yazdığı dört mektupta anlatan Galiye yan odaya giderek dördüncü mektubun son satırına "Hoşça Kal, İskender, Elveda! Hoşça Kal, Veli! Sana veda etmek benim için çok zor." yazarak mektupları Veli'ye verir.

KİŞİLER

Galiye Safiullin (İdealist) Galiye Safiullin, sekiz yaşında yetim kalıp akrabalarının hizmetine verilen hiçbir zaman umudunu kaybetmeyen özverili, çalışkan, entelektüel, romantik ve Sovyet ideolojisine sarsılmaz bir şekilde bağlı vatansever bir Tatar kızıdır. Galiye'nin çocukluk dönemi Rus İmparatorluğu dönemine denk gelmektedir. Rus İmparatorluğu ile Sovyetler Birliği arasındaki eski-yeni çatışması, toplumsal ve ideolojik düzlemlerde keskin zıtlıklarla kendini gösterir. Rus İmparatorluğu'nun sınıflı yapısı soylular ve köylüler arasında derin bir uçurum yaratmış, serflik sistemiyle köylüleri köle benzeri koşullara mahkûm etmiştir. Oysa Sovyetler Birliği, sınıfsız bir toplum idealiyle işçileri ve köylüleri eşit kabul ederek bu hiyerarşiyi yıkmayı hedeflemiştir. Kadın hakları konusunda Rus İmparatorluğu, kadınları ev içi rollerle sınırlı tutarken Sovyetler Birliği kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasını sağlayarak eğitim ve iş gücüne katılımlarını teşvik etmiştir. Galiye'nin doktorluk mesleğinin yanında Clara Zetkin, Krupskaya, Marks'ın eşi Jenny Marx, Sibiryaya eşlerinin peşinden giden dekabrist güçlü kadın figürlerine hayranlığı bu özgürleşme idealini yansıtır. Ekonomik sistemde ise Rus İmparatorluğu'nun feodal ve kapitalist yapısı zenginlerin toprağı ve gücü kontrol etmesine dayanırken buna karşın Sovyetler Birliği, sosyalist bir ekonomiyle üretim araçlarını devlet kontrolüne alarak eşitlikçi bir düzen kurmayı amaçlamıştır. Galiye'nin anlatıda Japonya ve Almanya gibi burjuva toplumlarının kadın haklarına yönelik eleştirileri bu ekonomik ve toplumsal dönüşümün ahlaki üstünlüğüne olan inancını yansıtır. Eski-yeni çatışmasında önemli bir yer tutan diğer bir konu ise eskinin dini baskıları sonucu sanat uygulamalarının yasaklanmasıdır. Anlatıda Galiye'nin tiyatroya giderken ifade ettiği; "Eskiden resim çizmeye başlasan, bu resim ahirette senden can isteyecek, sen ona can veremeyeceğin için kendi canını vereceksin. Resim çizmeyi bırak! Yine şarkı söylemek istesen, şarkı söyleme meleklere kaçırırsın, sus!" sözleri eskinin yozlaşmış baskılarına örnek teşkil eder. Eski-yeni çatışmasındaki diğer bir konuya eğitim konusu olmuştur. Galiye, eserde Kazan Üniversitesinin yüz yıllık tarihinde beş altı Tatar'ın eğitim görebildiğini dile getirirken Sovyetler Birliği'nde bu sayının artık binlere ulaştığını ifade eder. Karakter gelişimi bu çerçevede olgunlaşan Galiye, kendi çocuklarını da eskinin yozlaşmış geleneklerinin aksine Sovyetler Birliği'ne yararlı birer mühendis, doktor, öğretmen olarak yetiştirmeyi amaçlayan vatansever bir karakter olarak sunulur.

Romantik Galiye'nin romantik yanı onun duygu derinliği, sanatsal duyarlılığı ve ideolojik tutkularının zarif bir uyum içinde birleştiği bir karakter özelliği olarak belirginleşir. Heinrich Heine ve Gabdulla Tukay gibi şairlerin dizelerinde kaybolan, Schubert'in melodilerinde ruhunu dinginleştiren Galiye, romantizmi idealist yönüyle yaşamına yansıtır. Onun için gerçek aşk, Karl Marx'ın eşi Jenny'nin sadakatinde ve Dekabrist kadınların kocalarını Sibiryaya sürgününde dahi terk etmeyen fedakârlıklarında gizlidir. Bu yüzden Galiye da İskender ile olan ilişkisinde eşinin yanında daha eğitilmiş görünebilmek için edebî eserler okuyarak kendini geliştirir. İskender'e olan romantik duygularını ideallerine ulaşmada güçlü birer merdiven olarak kullanır. İskender'in ilgisini çekebilmek için ona olan güçlü hisleriyle "Hayat" adlı şiiri yazarak sahnede seslendirir. Galiye için aşk insana yaşam enerjisi veren kutsal bir duygudur. Galiye, güçlü bir aşkın sadece bir aileyi değil, bir ülkeyi de kalkındıracağına inanmaktadır.

Entelektüel Galiye'nin idealist ve romantik kimliğinin yanında entelektüel yanı da vardır. Galiye, Kazan Üniversitesinde eğitim görürken bir zamanlar Leo Tolstoy ve Vladimir Lenin gibi önemli figürlerin

de aynı üniversitede eğitim gördüğünün bilincindedir. Bir doktor olmasına rağmen sürekli edebî eserler okuyarak kendini geliştiren Galiye aynı zamanda Franz Schubert dinleyen bir karakterdir. Onun için hayat sanatla daha anlamlıdır bu yüzden İskender'e olan aşkını da doğanın yardımıyla kelimelere döker. Heinrich Heine'nin şiirlerinde kendini bulan Galiye Fransızların atasözleriyle hayatını şekillendirebilecek kadar engin görüşlü ve anlayışlı bir kadındır. Galiye entelektüel yanını Edres köyünde doktor olarak görev yaparken de sürdürerek buradaki kadınlarla sanat etkinlikleri düzenler. Galiye'nin en önemli özelliği ise İskender ile yaşadığı iletişim eksikliğinde belirginleşmeye başlar. Galiye eşler arasındaki sorunların iletişimle çözüleceğini düşündüğü için eşlerin birbirlerine karşı dile getiremediği duygu ve düşüncelerini ifade edebilecekleri bir aile defteri oluşturur. Ancak İskender onun bu davranışını burjuvazi olarak yanlış anlar. Eşi tarafından birçok kez saygısızca ithamlara maruz kalan Galiye'nin entelektüel yanı hiçbir zaman sekteye uğramaz. Onun bu kararlılığında idealist yapısının katkısı da yadsınamaz bir gerçektir. Galiye çocuklarını yetiştirirken de onlara yine Franz Schubert dinletir, resim çizdirir, mektup yazdırır ve çocukları için günlük tutar. Çocuklarının iyi birer Sovyet vatandaşı olarak yetişmesi için doğru adımlar atan Galiye bu günlüklere onları yetiştirdiği önemli anları yazar.

Güçlü Gençliğinin verdiği enerjiyle gönlünü yakışıklı bir erkeğe kaptıran Galiye hayatı o anlarda toz pembe görünürken karakter gelişimi de bu ölçüde güçlenmeye başlar. Galiye, İskender ile evliliğini düşüncelessiz bir karar olarak görür. Onların aşkları fiziksel bir biçimde gelişen ancak fikir dünyasına gelindiği zaman tamamen zıt düşen bir birlikteliktir. Bu gerçekler Galiye'nin yüzüne ilk kez tıp fakültesine gitmek istediği zaman İskender'in onun adına karar vererek onun bir aktris olması yahut çalışmayarak kendisinin arkadaşı olarak kalmasını istediği zaman çarpılır. Galiye, zaman geçtikçe yıldırım aşkıyla evlendiği eşinin ne kadar gerici bir zihniyete sahip olduğunu daha iyi anlamaya başlar. İskender'in ataerkil ve bencil tavırları Galiye'yi içinden çıkılmaz bir konuma sürükler. Kendini iki çocuğuyla terk eden eşinden boşanınca taşrada bir köye yerleşen Galiye çocuklarına hem annelik hem babalık yapmaya başlar. Tüm bu zorlukların arasında bekâr bir anne olarak durumunu toplumdan gizler ve adaletsiz köy yöneticilerine ve yozlaşmış düzene karşı dik durarak mücadelesini sürdürerek zamanla köylüler arasında saygıdeğer bir konuma yükselir. Galiye bu güçlü duruşunu yine idealist bir biçimde Sovyetlerin kazanımlarına bağlamaktır. Ona göre sınıflı, sosyalist olmayan toplumlarda kadınlar ya eve kapatılıp kısıtlanmakta ya da fuhşa itilmektedir. Galiye ise kendi ayağı üstünde dik durabilen ve ekonomik bağımsızlığını kazanan bir doktor olmasının yanında çocuklarını tek başına yetiştirebilen güçlü bir semboldür. Onun bu güçlü duruşunun ardında Sovyetlerin eşitlikçi ve kadınları topluma kazandıran politikalarının olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

İskender (Otoromantik) İskender, Kazan'daki tiyatro oyunlarında sahne alan, yakışıklı ve sanatsever bir aktördür. Genç yaşta elde ettiği başarılı kariyeri ve görkemli yaşam tarzını eşi Galiye ile çocukları Kadriye ve Rafael'e bile tercih edecek kadar bencildir. İskender'in bu bencil tutumu onu özünde kötü biri yapmasa da ailesine karşı sergilediği davranışları etik dışıdır. İskender'in bencilliği kendi çıkarlarını her şeyin üstünde tutar ve bu tutum terk ettiği eşi Galiye ile çocukları Kadriye ve Rafael'e karşı empati kuramayacak bir duygusal körlüğe dönüşür. Yıllar sonra çocuklarının durumunu mektupla sorması iyi niyetten çok bu körlüğün yansımasıdır. İskender kendi arzularını merkeze alan bir yaklaşımla duygularını uçlarda yaşayan romantik bir karaktere sahiptir bu yüzden onun kişiliği otoromantik olarak adlandırılabilir. Başarılı tiyatro kariyeri, sanatseverliği ve hayatı dolu dolu yaşaması bu yapısını güçlendirir ancak Galiye'nin doktor olma isteğine karşı çıkararak onun yalnızca kendine uygun bir eş olmasını istemesi de duygusal körlüğünün göstergesidir. İskender'in romantik yanı tiyatro sahnesinde Galiye'nin söylediği şarkının büyüsüyle âşık olduğunda göze çarpar; önce şarkının güzelliğine ardından Galiye'nin fiziksel çekiciliğine kapılır. Ancak bu aşk bile onun bencilliğinden bağımsız değildir. Evliliği kendi otoromantik arzuları doğrultusunda şekillenmiştir. Galiye hamile kaldığında kariyerini riske atmamak için kürtaj istemiş ikinci çocuğun doğumuyla sahne ile aile arasında kalarak çocuklarını terk etmeyi seçmiştir. Bu kararlar kariyerini çocuk yetiştirmeye tercih etmesinden kaynaklanır. İskender'in baskıcı tavırları buyurgan bir otoriteden değil, otoromantikliğinden ve duygusal körlüğünden beslenir. Galiye ile ortak yanı romantiklikleri iken en büyük zıtlıkları rasyonelliklerdir. 1930'lar Sovyet toplumunun materyalist insan inşa etme idealine uymayan İskender, rasyonel düşünemeyen, otoromantikliği ve duygusal körlüğü akılcı kararlar almasını engelleyen bir karakterdir.

Düşüncesiz İskender'in düşüncesizliği kendi otoromantik dünyasında kaybolmasından kaynaklanıp başkalarının ihtiyaçlarını göz ardı ederek kendi arzularını merkeze almasının sonucudur. Galiye'nin doktor olma hayalini desteklemek yerine kendi tiyatro kariyerine uygun bir eş imajına öncelik vermesi bu düşüncesizliğin açık bir göstergesidir. Çocuklarının geleceğini düşünmeden sahne hayatını

seçmesi ve yıllar sonra mektupla onların durumunu sorması da anlık duygusal dürtülerle hareket ettiğini gösterir. Bu davranışları düşüncesizliğini pekiştirirken onu kötü niyetli yapmaz yalnızca kendi romantik ideallerine gömülmüş bir figür olarak insan olmanın karmaşasını yansıtır. Sovyet toplumunun disiplinli yapısına uymayan bu düşüncesizlik İskender'in rasyonel kararlar almasını engeller ve otoromantikliğini besler. İskender tıpkı Aleksandr Jdanov'un ifade ettiği eski romantizmde hayali bir dünya ve kahramanlar sunularak okuyucuyu hayatın çelişkilerinden uzaklaştıran Oblomov gibi karakterlere benzer bu nedenle Sovyet döneminin devrimci romantizmine oldukça uzaktır. Galiye ise romantikliğini rasyonellikle dengeleyen devrimci romantizmin temsilcisidir.

Bağımsız İskender'in bağımsızlığı otoromantik kişiliğinin temel taşıdır. Bağımsız olma isteği kendi arzularını özgürce yaşama tutkusunda kendini gösterir. Tiyatro sahnesindeki kariyerini her şeyin önüne koyarak Galiye'nin doktor olma hayalini kısıtlaması onun bireysel özgürlüğüne olan tutkusunu yansıtır. İskender'in ailesinin ihtiyaçlarından çok kendi sanatını ve romantik ideallerini öncelemesi bu bağımsızlığın bir göstergesidir. Çocukları Kadriye ve Rafael'i terk etmesi sahne hayatını sürdürme özgürlüğünü koruma çabasından kaynaklanır ve yıllar sonra mektupla onların durumunu sorması bile kendi zamanında ve kendi şartlarında iletişim kurma isteğinden doğar. İskender'in bu bağımsızlığı onu bencil kılarak kendi dünyasında özgürce var olma arzusunu yüceltir. Tıpkı eski Rus edebiyatındaki Oblomov gibi hayali bir özgürlük dünyasında yaşayan İskender 1930'lar Sovyet toplumunun kolektif disiplin anlayışına ters düşer.

Veli Safiullin (Sadık) Veli Safiullin öğrencilik yıllarında zeki, çalışkan ancak çekingen ve uyuşuk bir öğrenci olarak yansıtılır. Veli, Galiye'ye olan duygularını ifade edemeyen ancak bu sevgiyi gösterişli davranışlar yerine zamanla silinmeyen bir sadakat olarak sessizce taşıyan bir karakterdir. Galiye'ye öğrencilik yıllarında duyduğu ilgiyi hiçbir zaman dile getiremez. Günlerini satranç tahtası başında sessizce Gabdulla Tukay dizelerini okuyup aşkını kendi içinde taşıyarak geçirir. Galiye'nin İskender ile tiyatrodan kol kola ayrıldığı gece Veli de oradadır ve onun donuk bakışları Galiye'nin yıllar sonra bile belleğinde bir iz gibi kalmıştır. Yıllar geçer, Galiye'nin hayatı değişir, evlenir, aldatılır, terk edilir ama Veli'nin Galiye'ye olan sevgisi değişmez. Veli bir gün tesadüfen Galiye'nin çocuklarına hayali bir baba olarak tanıttığı o adamın ta kendisi olur ve hiçbir şeyi sorgulamadan bu rolü üstlenir. Galiye'nin ricası üzerine on beş gün boyunca sessizce çocuklara babalık yapar, onları kendi çocukları gibi sever. Bu süre boyunca Galiye'ye karşı ne kırıcı olur ne de talepkâr sadece onun yanında olmaya çalışır. Aşkını açıkça söyleyemez ama davranışlarıyla onunla bir hayat kurmaya hazır olduğunu sezdirir. Veli'nin Galiye'ye olan sevgisi geçmişte başlamış olmasına rağmen yıllar sonra bile ilk günkü gibi kalmıştır. Veli'nin sadakati ne zamanla eksilir ne de karşılık bekler. İskender'in aksine sahiplenmeden seven, yük olmadan kalabilen biridir. Galiye'nin "Elveda"yı ona diyemeyişi bu sessiz derinliğe duyduğu karşılıksız saygının ve gecikmiş yakınlığın ifadesidir. Veli, sadık bir adamdır çünkü sevgi onun için bağlılık değil, var olmaya devam etme biçimidir. Galiye tüm hayatını anlattığı mektuplara İskender'in layık olmadığı düşüncesiyle Veli'ye vermiştir.

Kamal Galiullin (Antagonist) Kamal Galiullin, Edres ilçesinde görev yapan, gücünü kötüye kullanan yozlaşmış bir idari yöneticidir. Makamını halkın yararı için kullanmak yerine, kişisel çıkarları ve keyfi arzuları doğrultusunda kullanan Galiullin, hem meslekî etik hem de insanî değerler açısından çürümüş bir karakterin temsilidir. Galiye'nin poliklinik, eczane ve lojman taleplerine karşı duyarsız ve kaba bir tavırla karşılık veren Galiullin, kamu kaynaklarını halktan esirgeyen ancak kişisel nüfuzunu ve makamını kadınları baskılamak ve onları istismar etmek için hoyratça kullanan bir figürdür. Disiplinsiz davranışları sadece onunla sınırlı kalmayıp etrafındaki personelin de görev bilincini zayıflatarak tüm idari yapıyı çökerten bir etki yaratır. Cinsel istismar eğilimleri ve köydeki kadınlara yönelik tacizleri onun sadece kötü bir yönetici değil, aynı zamanda tehlikeli bir suçlu olduğunu da gösterir. Galiye'ye ormanlık alanda kurduğu tuzak, Galiullin'in vicdansızlığını, ahlaksızlığını ve pervasızlığını bütün açıklığıyla ortaya koyar. Daha önceki benzer olaylar nedeniyle halk arasında onun aracının sık sık arıza yapmasıyla ilgili maniler dolaşmaya başlamıştır. Nihayetinde Komünist Parti tarafından görevden alınması Galiullin gibi kötü niyetli insanların Sovyet iktidarının pençesinden kaçamayacağını bir göstergesidir.

TEMALAR

SOSYAL

Aile Anlatıda aile teması İskender karakterinin bireysel arzuları ve Galiye karakterinin kolektif sorumluluk bilinci arasındaki çatışmada şekillenir. Bir yanda kişisel tutkularını ve kariyerini aile bağlarının önüne koyan İskender diğer yanda sevgi ve fedakârlıkla aileye idealist bir bağlılık gösteren Galiye yer alır. Galiye ebeveyn sevgisini, aile sıcaklığını tatmayan, çocukluğu zor şartlarda geçen ve aile hayatının nasıl olduğunu bilmeyen yetim bir karakterdir. Ancak Galiye yetim olmasına rağmen vatanının kendisine aile olduğunun bilincinde bir Sovyet vatandaşıdır. Bu bağlamda ailesinin dağılmaması için elinden gelen her şeyi yapar; kimi zaman İskender'in sözlerini sineye çeker, kimi zaman aile içi sorunların çözülmesi için aile defteri tutar ve İskender'in bencil davranışlarına ve aşığılayıcı sözlerine rağmen ailesini ayakta tutmayı başarır. Aile kavramı Galiye'nin fedakârlıklarıyla yeniden inşa edilirken en sonunda İskender'in bencilliğiyle yıkılır. Galiye doktor olarak göreve başladığı Edres köyünde bekâr bir anne olarak iki çocuğuna hem annelik hem babalık yapmaya başlar. Rus İmparatorluğu'nun sınıflı ve erkek egemen aile yapısının yanında birçok toplumda aile erkeklerin egemenliğinde kadının ev içi sorumlukları yerine getirdiği geleneksel rollerle tanımlanırken Sovyetlerde hedeflenen politikalarla durum tam tersidir. Galiye bir doktor olarak kendi ekonomik bağımsızlığını kazanan, evinin tadilat işlerinden çocuklarının eğitiminin yanında ev içindeki yaşantısıyla ilgilenerek ideal bir aile ortamı oluşturur. Gençliğin heyecanı ile evlenen Galiye ve İskender henüz bir aile kurmak için hazır değildir. Galiye bu durumu Veli'nin onlara ayırdığı on beş günde çocuklarla ve kendisine olan yaklaşımlarıyla deneyimlemiş olur. Veli, Galiye için ideal eş, çocuklar içinse aile kavramındaki ideal baba figürüdür.

Toplumsal Cinsiyet Anlatıda toplumsal cinsiyet teması Galiye'nin karakter gelişiminde önemli bir rol oynar. Tarihsel süreç içerisinde, ilkel çağlardan günümüze kadar gelen süreçte, insanlık tarihinde toplumsal cinsiyet bağlamında, sosyal, kültürel, psikolojik ve teolojik olarak ne yazık ki erkek cinsiyeti kadın cinsiyeti üzerinde baskınlık kurmuştur. Kadının rolü Rus İmparatorluğu'nda erkek egemen yapının Hristiyan öğretilerine göre şekillenirken Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlara yönelik eşit haklar politikası yürütülmeye başlanır. Bu politikalar sonucunda kadınlar toplumun eşit birer üyesi olarak iş gücüne katkıda bulunurken sosyal, kültürel ve sanat alanında da yer almaya başlar. Rus İmparatorluğu döneminde yetim kalan Galiye çocukluk çağında akrabalarının hizmetine verilir. 1923 yılında Kazan'a okumaya gelen Galiye artık daha özgür ve bağımsız bir Sovyetler Birliği'nde konumlanır. Galiye Rabfak'ı bitirdikten sonra tıp fakültesini kazanır. Eşinin engellerine ve kendisini terk etmesine rağmen tıp fakültesini bitirerek bir doktor olarak iki çocuğuna bakar. Galiye'nin karakter gelişimi doktor olarak geldiği Edres köyünde zirveye ulaşır. Toplumun kadına olan bakış açılarının arasından güçlü duruşuyla saygıdeğer bir doktor olarak çıkmayı başarır. Onun bu güçlü duruşunun ardında Sovyetlerin toplumsal cinsiyet politikalarının varlığı yadsınamaz bir gerçek olarak ortaya çıkar.

PSİKOLOJİ

Aşk Anlatıda aşk teması Galiye, İskender ve Veli karakterlerinin yaşadıkları aşk üçgeni etrafında şekillenir. Galiye, İskender'e aşiktir. İskender otoromantik bir yapıya sahip olduğu için Galiye'nin kendisinden çok onun sanatçı yanına aşiktir. İskender'in kendine dönük bencil yönü Galiye'ye, Galiye olduğu için değer vermesini engeller. Galiye ise gençliğinin baharında bir Tatar genci olarak şöhretiyle nam salan İskender'e olan aşkıyla güç alarak hayata daha da güçlü sarılır. Galiye için aşk insana güç ve yaşama sevinci vermektedir. Galiye'nin duygusal yanını besleyen ise kocasını Sibiryâ sürgünlerinde dahi yalnız bırakmayan dekabrist kadınlardır. İskender ile Galiye büyümlü bir flört döneminden sonra evlenirler ancak kısa süre sonra birbirleriyle evlendiklerine pişman olan iki çiftte dönüşürler. Galiye'nin İskender'e duyduğu güçlü aşkı zamanla büyük bir nefrete dönüşür. Galiye'nin zor geçen çocukluk dönemleri canını İskender kadar yakmamıştır. Ancak sevdiği insana birden çok şans veren Galiye ne yazık ki gerçek aşkı İskender'de bulamaz. Galiye, Veli'nin kendisine olan hislerinden başından beri haberdar olmasına rağmen Veli'yi hareketi seven bir çağda cesur olmadığı için kaybetmeye mahkûm görür. Ancak İskender ile tanıştıktan sonra Veli'nin karşılıksız gerçek aşkını anlamlandırmaya başlar. Galiye'nin İskender'e olan aşkı büyük bir nefrete dönüştüğü için çocuklarına İskender'i babaları olarak tanıtmayı layık görmez. Galiye için ideal erkek onu karşılıksız seven Veli'dir. Veli'nin Galiye'ye olan aşkı ise aşk üçgenindeki en sadık ve en saf olanıdır. Gadel Kutuy, içine kapanık bir Tatar gencinin aşkına sadık kalarak iyi bir eşe dönüşmesini yansıtır. Veli'nin aşkı, öz çocuklarını ve eşini terk eden İskender'e kıyasla Galiye'yi çocuklarıyla bir bütün gören büyük bir aşktır.

TARTIŖMA SORULARI

Gönderilmemiş Mektuplar (1935) eserindeki Galiye karakteri, Halide Edip'in *Vurun Kahpeye*'deki Aliye, ReŖat Nuri Güntekin'in *ÇalıkuŖu*'ndaki Feride ve Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf*'teki Muazzez ile toplumsal cinsiyet teması bağlamında hangi benzerlikleri ve farklılıkları gösterir?

KAYNAKLAR

Çelik, M. B. (2024). İkinci Dünya SavaŖı yılları Tatar edebiyatında hikâye (Sovět edebiyatı dergisi örneğinde). (Yüksek Lisans Tezi) Sinop: Sinop Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Jdanov, A. A. (1996). Edebiyat ve Felsefe Üzerine. F. Berktaş Baltalı (çev.), İstanbul: Kaynak Yayınları.

Кутуй, Г. Н. (2017). Тапшырылмаган хатлар / Неотосланные письма (на татарском языке), Казан: Татарстан китап нәшрияты.

Zelinski, K. (1978). Sovyet Edebiyatı. Funda Savaş (çev.), İstanbul: Konuk Yayınları.